

Punkte

Eksamihinne

Aastahinne

Teema

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM

ÜHISKONNAÕPETUS

16. JUUNI 2008

Kool: _____

Maakond/linn: _____

Õpilase ees- ja perekonnanimi: _____

Isikukood | _____ |

MEELESPEA

1. Mõtle rahulikult, aega on 2 tundi ja 30 minutit.
2. Eksamitöö küsimustele vastamise järjekord vali ise.
3. Enne vastamist loe tähelepanelikult tööjuhendeid.
4. Vastamisel on lubatud kasutada põhiseadust.
5. Kirjuta eksamitöö sinise või musta tindi või pastaga.
6. Kirjuta vastused loetavalt ja üheselt mõistetavalt selleks ettenähtud kohtadele.
7. Paranduste tegemisel tõmba vale vastus maha ja kirjuta õige asemele.
8. Vastust üle kirjutada ega korrektorit kasutada ei ole lubatud.

ARVAMUSLUGU 6 P

Vali üks teema ja kirjuta arvamislugu, kus esitad oma seisukoha. Vastamisel kasuta ära kõik märksõnad, ava nende sisu. Oma seisukoha kinnituseks too näiteid. Arvamislugu peab moodustama seotud terviku.

1. Milleks põhiharidus?

Märksõnad: põhiseaduslik õigus, põhiseaduslik kohustus, teadmised ja oskused, toimetulek ühiskonnas, edasiõppimise võimalused

2. Korrakohane õigusemõistmine

Märksõnad: kohus, seaduste ülimuslikkus, süütuse presumpatsioon, võrdsus seaduse ees, edasikaebamise õigus

3. Miks koolikiusamine on diskrimineerimine?

Märksõnad: diskrimineerimise olemus, kiusamise põhjused, füüsiline ja vaimne vägivald, kiusamise tagajärjed, sallivuse tähtsus

Hindamine:

vastus on seotud tervik – 1 p

oma seisukoha esitamine **vähemalt ühe NÄITEGA** – 1 p

viis märksõna on kasutatud õiges kontekstis – 4 p

neli märksõna on kasutatud õiges kontekstis – 3 p

kolm märksõna on kasutatud õiges kontekstis – 2 p

kaks märksõna on kasutatud õiges kontekstis – 1 p

Kokku 6 punkti

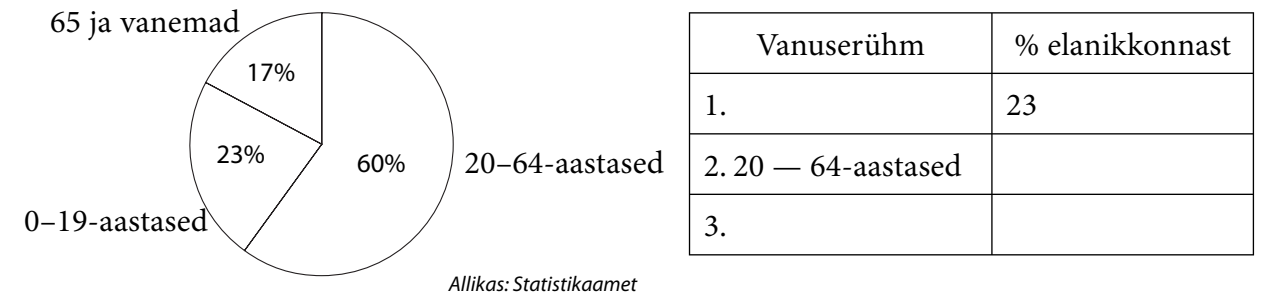
TEEMA: _____

6 p

2. Ühiskonna vanuseline struktuur 3 p

1. Rahvastikku võib jaotada väga erinevate tunnuste alusel. Diagrammil on esitatud Eesti rahvastiku vanuseline struktuur. Täida sektordiagrammi põhjal tabel. 1 p
Kõik lahtrid õiged – 1 p

Eesti rahvastiku vanuseline struktuur 01.01.2007. a



1 p

2. Miks on riigil poliitika teostamisel vaja teada rahvastiku vanuselist koosseisu? Põhjenda ühe näitega. 1 p

1 p

3. Nimeta lisaks vanusele veel **üks tunnus**, mille alusel on võimalik Eesti rahvastikku analüüsida. 1 p

1 p

3. Eesti elanikkond 4 p
Vasta küsimustele.

1. Mis rahvuste esindajaid elab Eestis? Nimeta kolm. 1 p

1 p

2. Milliste teiste riikide kodanikke elab Eestis? Nimeta kolm. 1 p

1) _____

2) _____

3) _____

1 p

3. Selgita mõisted: 2 p

1) rahvus – _____

1 p

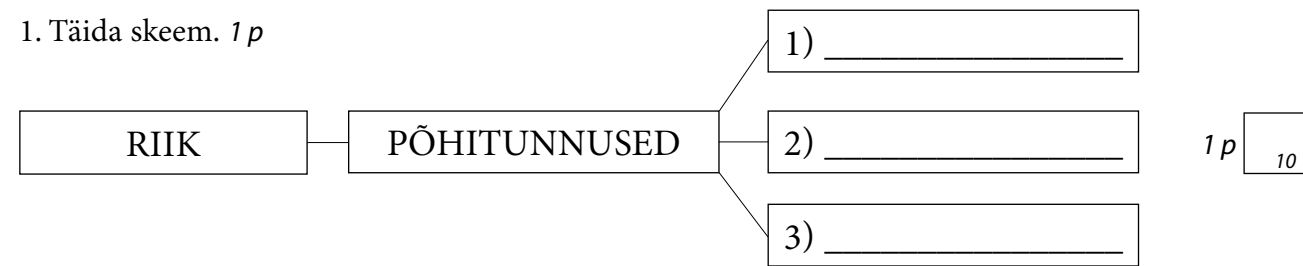
2) kodanik – _____

1 p

RIIK JA SELLE ÜLESANDED 13 P

1. Riik, selle põhitunnused ja ülesanded 3 p

1. Täida skeem. 1 p



2. Seleta omal valikul lahti **üks** neist kolmest tunnusest. 1 p

Riigi tunnus _____

See on _____

1 p 11

3. Riigi üks valitsemisülesanne on kasvatada uusi kodanikke riigis kehtivate väärtuste ja põhimõtete vaimus.

Põhjenda, miks see tegevusvaldkond on riigi jaoks oluline. 1 p

1 p 12

2. Eesti põhiseaduslikud institutsioonid 4 p

Kasuta põhiseadust ja lõpeta laused.

7 õiget - 4 p, 6-5 õiget - 3 p, 4-3 õiget - 2 p, 2-1 õiget - 1 p

1. Eesti Vabariigi riigipea ametinimetus on _____

2. Eesti Vabariigi seadusandliku võimu organ on _____

3. Eesti Vabariigi täidesaatva võimu organ on _____

4. Õigusaktide vastavust põhiseadusele ja teistele seadustele kontrollib _____

5. Riigi majandustegevust ja riigivaraga ümberkäimist kontrollib _____

6. Riigiasutus, mis korraldab raharinglust ja tagab hinnastabiilsuse, on _____

7. Kõrgeim õigustmõistev organ on _____

4 p 13

3. Säästev areng 2 p

Säästev on niisugune areng, mis rahuldab inimeste praegused vajadused, seadmata ohtu tulevaste põlvkondade võimalusi oma vajaduste rahuldamiseks (Brundtlandi aruandest, 1987). Säästvat arengut vaadeldakse kui mõju inimese tervisele, heaolule, keskkonnale, samuti kultuuripärandile ja varale.

Kuidas saaksid sina tarbijana anda oma panuse säästva arengu heaks? Too kaks näidet.

1) _____

2) _____

2 p 43

4. Töösuhted ja seadus 4 p

Loe tekst läbi ja esita oma seisukohad.

18-aastane Margit töötas suvisel koolivaheajal kaks kuud asutuse kontoris. Töölepingut temaga ei sõlmitud, vaid lepiti kokku, et ta saab 4000 krooni kummagi kuu eest ümbrikupalgana.

Esimese töökuu järel maksis tööandja Margitile 3000 krooni töötasuna välja ja lubas puuduva osa tasuda järgmise kuu lõpus. Järgmisel kuul teatas tööandja aga, et Margit ei ole oma palka välja teeninud ja üldse on firmal rahalised raskused, mistõttu on võimalik Margitile maksta veel vaid 1000 krooni. Seega jäi Margitil saamata teise kuu lubatud töötasu.

1. Milliseid õigusrikkumisi pani toime tööandja? Nimeta kaks. 2 p

1) _____

2) _____

2 p 44

2. Millised maksud/maksed jäid riigil saamata? Nimeta kaks. 2 p

1) _____

2) _____

2 p 45

INDIVIID JA MAJANDUS 11 P

1. Tööturg ja karjäär 1 p

Kuidas on muutunud sinu arvates inimeste võimalused tööturul pärast Eesti liitumist Euroopa Liiduga? Kas paranenud või halvenenud? Tähista sobiv variant ristiga (x) ja põhjenda valikut.

Pigem paranenud _____ Pigem halvenenud _____

Põhjendus:

1 p

41

2. Sotsiaalne turvalisus 4 p

Kuidas Eesti riik ja kohalik omavalitsus toetavad inimeste toimetulekut? Nimeta kaks toetust ja põhjenda nende vajalikkust.

1. Toetus _____

Põhjendus: _____

2. Toetus _____

Põhjendus: _____

4 p

42

RIIKLIK EKSAAMI- JA KVALIFIKATSIOONIKESKUS

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM ÜHISKONNAÕPETUS 2008

3. Kohalik omavalitsus 3 p

Hääletamisõigus kohalike omavalitsuste volikogude valimistel.

Allikas

Kohaliku omavalitsuse volikogu valimistel on hääletamisõigus Eesti kodanikul ja Euroopa Liidu kodanikul, kes on valimispäevaks saanud 18-aastaseks ja kelle püsiv elukoht, see on elukoht, mille aadressiandmed on kantud Eesti rahvastikuregistrisse, asub vastavas vallas või linnas.

Hääletamisõigus on välismaalasel*, kes on valimispäevaks saanud 18-aastaseks ja kelle püsiv elukoht asub vastavas vallas või linnas ning kes elab Eestis pikaajalise elaniku elamisloa või alalise elamisõiguse alusel.

Kohaliku omavalitsuse volikogu liikmeks kandideerimisõigus on igal hääleõiguslikul Eesti kodanikul ja Euroopa Liidu kodanikul, kelle püsiv elukoht asub hiljemalt valimisaasta 1. augustil vastavas vallas või linnas.

* Välismaalane käesoleva seaduse tähenduses on isik, kes ei ole Eesti ega muu Euroopa Liidu liikmesriigi kodanik.

Kohaliku omavalitsuse volikogu valimise seadus

Otsusta allika põhjal, **kellel ja mis tingimustel on hääletamisõigus** kohalike omavalitsuste volikogude valimisel.

Punkti saab siis, kui on märgitud, kellel on hääletamisõigus ja vastav tingimus.

1. Kellel? _____

Tingimused: _____

2. Kellel? _____

Tingimused: _____

3. Kellel? _____

Tingimused: _____

3 p

14

4. Riigikaitse 3 p

1. Täida tabel. Vali allpool toodud märksõnadest sobivad variandid.

7-6 õiget – 3 p, 5-4 õiget – 2 p, 3-2 õiget – 1 p

	Vastus
1. Eesti Vabariigi riigikaitse kõrgeim juht on ...	Ametinimetus:
2. Kaitseväge juht on ...	Ametinimetus:
3. Vabatahtlik riigikaitseorganisatsioon, mille tegevuses osalevad inimesed põhitöö kõrvalt missioonitundest, on ...	
4. Eesti Vabariigi kaitseväge koosneb järgmistest väeliikidest ... (3)	1. _____ 2. _____ 3. _____
5. Eesti põhiseaduslikku korda ja julgeolekut ohustavaid kuritegusid uuriv iseseisev eriteenistus ja korrakaitseorgan on ...	

3 p 15

piirivalve	maavägi
Eesti Vabariigi president	kaitsepolitseiamet (kapo)
Kaitseliit	politsei
merevägi	õhuvägi
päästeteenistus (tuletõrje, kiirabi)	kaitseväge juhataja

RIIKLIK EKSAAMI- JA KVALIFIKATSIOONIKESKUS

PÕHIKOOLI LÕPUEKSAM ÜHISKONNAÕPETUS 2008

RIIK JA MAJANDUS 9 P

1. Majandussüsteemid 4 p

1. Leia alljärgnevatele väidetele sobiv majandussüsteem, valides vastuseks **T** – turumajandus,

K – käsumajandus. 3 p

6 õiget – 3 p, 5-4 õiget – 2 p, 3-2 õiget 1 p

TUNNUSED	T/K
1. Enamiku tootmise ja jaotamisega seotud otsuseid teeb riik	
2. Kõik ettevõtted kuuluvad riigile	
3. Majanduses on omandivormide paljusus	
4. Valitseb vaba konkurents	
5. Tootmine toimub riiklike kohustuslike plaanide alusel	
6. Kauba hind kujuneb nõudmise ja pakkumise tulemusena	

3 p 35

2. Kas Eestis on turu- või käsumajandus?

Märgi õige vastusevariant ristiga (x) ja põhjenda. 1 p

Turumajandus _____

Käsumajandus _____

Põhjendus: _____

1 p 36

2. Mõisted 3 p

Ühenda mõiste seletusega. Kirjuta mõiste ette õige seletuse number.

_____ inflatsioon	1 - kauba või teenuse puudujääk
_____ tollimaks	2 - pank, mis korraldab kogu riigi raharinglust
_____ defitsiit	3 - konkurentsi täielik puudumine
	4 - raha ostujõu langus, keskmise hinnataseme tõus
	5 - maks, mida võetakse riiki sisse- ja/või väljaveetatavalt kaupadelt
	6 - riigi kulud ja tulud, mis on kinnitanud riigikogu

1 p 37

1 p 38

1 p 39

3. Kaudsed maksud 2 p

Maksude kogumise põhieesmärk on riigieelarve täitmine. Kirjuta tabelisse mõlema maksu juurde selle kehtestamise üks eesmärk **lisaks riigieelarve** täitmisele.

MAKS	EESMÄRK
1. Mootorikütuse aktsiis	
2. Alkoholi- ja tubakatoodete aktsiis	

2 p 40

ÜKSIKISIK, RIIK JA ÕIGUS 8 P

1. Eesti Vabariigi kodakondsus 4 p

Tõmba õigele vastusele ring ümber.

1) Eesti Vabariigi kodanik ...

- a) on automaatselt ka Euroopa Liidu kodanik
- b) peab taotlema Euroopa Liidu kodanikuks saamist
- c) saab Euroopa Liidu kodanikuks, kui ta töötab välismaal

1 p

2) Eesti Vabariigi sünnijärgne kodakondsus omandatakse ...

- a) sünnikoha alusel
- b) vanema(te) kodakondsuse alusel
- c) sünnitunnistuse alusel

1 p

3) Eesti Vabariigi kodakondsus on võimalik saada ...

- a) natsionaliseerimise korras
- b) naturalismi korras
- c) naturalisatsiooni korras

1 p

4) Eesti Vabariigi kodanik ...

- a) peab olema rahvuselt eestlane
- b) nimetatakse ümber rahvuselt eestlaseks
- c) võib olla ükskõik, mis rahvusest

1 p

2. Vabadus - inimese põhiõigus 1 p

Põhiseadus sätestab, mis tingimustel on õigus võtta inimeselt vabadus.

Millisel juhul (nimeta üks) võib inimeselt võtta vabaduse põhiseaduse kohaselt. Lisa juurde ka põhiseaduse vastava paragrahvi number.

§ _____

Näide: _____

1 p

3. Õigusaktide tähtsuse järjekord Eesti Vabariigis 3 p

Järjesta õigusaktid tähtsuse järgi alustades **kõige tähtsamast**.

5 õiget – 3 p, 4-3 õiget – 2 p, 2-1 õiget – 1 p

ÕIGUSAKT	Järjekorra- number
Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus	
Eesti Vabariigi põhiseadus	
Haridusministri määrus õpilaste kooli vastuvõtmise korra kohta	
Haavamäe põhikooli direktori käskkiri õpilase Peeter Pedaki vastuvõtmise kohta 5. klassi	
Vallavolikogu otsus Haavamäe kooli võimla ümberehituse kohta	

3 p

KODANIKUÜHISKOND 10 P

1. Kodanikualgatus ja kodanikukaitse 5 p

MTÜ Eesti Naabrivalve (edaspidi ÜHING) on 5. mail 2000 kodanikualgatuse korras asutatud ühing.

Tänases Eestis on naabrivalve eelkõige elanikke ühendav tegevus, et vähendada piirkonnas anonüümsust ja olla abiks oma naabritele. Liitudes naabrivalve projektiga, kirjutab sektori vanem alla naabrivalve lepingule, mille ülejäänud osalised on politsei, MTÜ Eesti Naabrivalve ja kohalik omavalitsus, Tallinnas ka Tallinna Munitsipaalpolitsei Amet.

http://www.naabrivalve.ee/index.php?lang=est&main_id=5

1. Selgita, mida tähendab kodanikualgatus. 1 p

1 p

2. Nimeta naabrivalve üks eesmärk. 1 p

1 p

3. Nimeta naabrivalve üks koostööpartner riigivõimu või kohaliku võimu tasandil. 1 p

1 p

4. Kuidas saab iga inimene tagada oma turvalisust? Too näide. 1 p

1 p

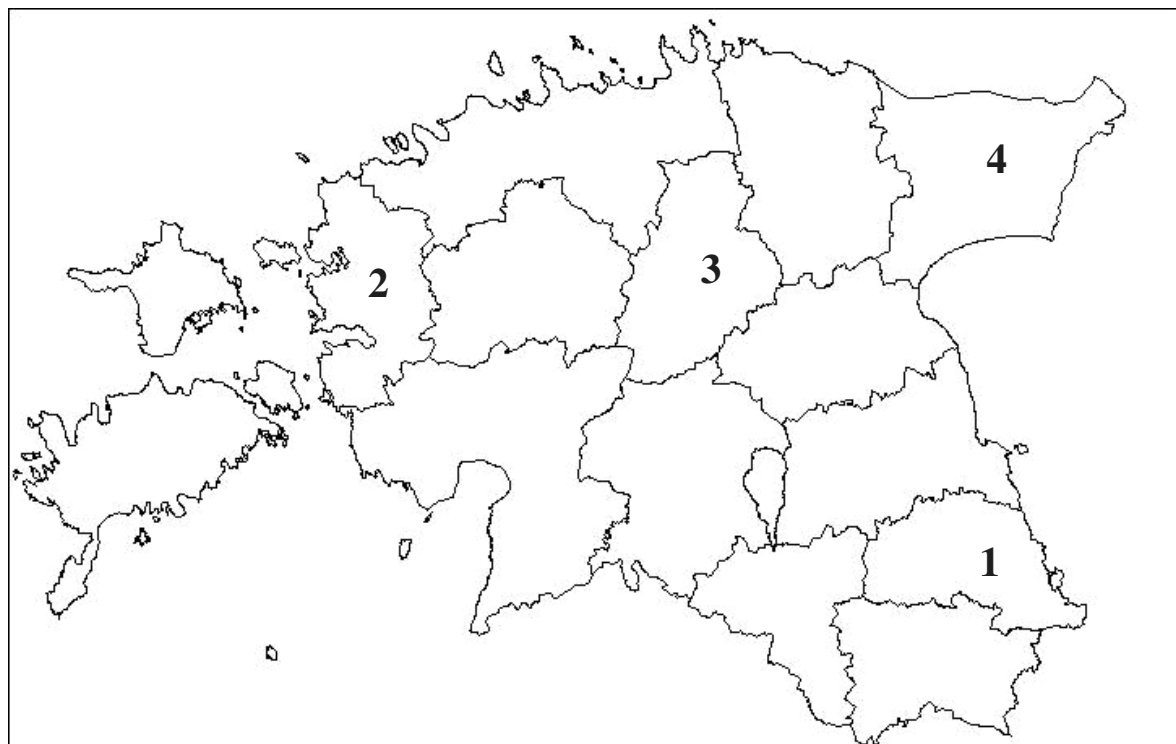
5. Päästeameti telefoninumber, millele tuleb helistada hädaabi korral, on _____ 1 p

1 p

2. Maakonnad ja regionaalprobleemid 5 p

1. Kirjuta, mis maakonnad on märgitud numbritega. 4 p

Iga õige maakonna eest – 1 p



http://www.miksike.ee/docs/elehed/6klass/3linnastumine/images/maakonnad_1999.jpg

1. _____ maakond
 2. _____ maakond
 3. _____ maakond
 4. _____ maakond

1 p
 1 p
 1 p
 1 p

2. Kirjuta oma kodumaakond ja märgi see ristiga (x) ka kaardile. Nimeta probleem, mida kohalik rahvas saaks kodanikualgatuse korras tõstatada või lahendada. 1 p

Maakond _____

Probleem _____

1 p

RAHVAS, PÕHISEADUS JA DEMOKRAATIA 8 P

1. Demokraatlik riik 4 p

1. Demokraatliku riigi üks tunnus on **võimude lahusus**. Miks demokraatlikus riigis on vajalik valitsemisasutuste omavaheline tööjaotus? 1 p

Põhjendus: _____

1 p

2. Võimude lahususe põhimõtte kehtib ka ametiisikute kohta. Otsusta sellest tulenevalt, kas üks ja sama inimene saab samal ajal olla allpool nimetatud ametites. Kirjuta paari taha kas JAH või EI. 3 p
 5 õiget – 3 p, 4-3 õiget – 2 p, 2-1 õiget – 1 p

	JAH/EI
Riigikogu liige ja linnapea	
kohtunik ja volikogu liige	
minister ja majaühistu esimees	
Riigikogu liige ja erakonna liige	
linnapea ja minister	

3 p

2. Inimõigused ja kodanikuõigused 4 p

Erista alljärgnevast loendist **igaühe** õigused ja need õigused, mis kehtivad **ainult** Eesti Vabariigi kodanikele ja kanna vastav number tabelisse.

8 õiget – 4 p, 7-6 õiget – 3 p, 5-4 õiget – 2 p, 3-2 õiget – 1 p

- Õigus kuuluda erakonda.
- Õigus perekonna- ja eraelu puutumatusele.
- Õigus osaleda üleriigilisel rahvahääletusel.
- Õigus hääletada ja kandideerida Riigikogu valimistel.
- Õigus tervise kaitsesele.
- Õigus säilitada oma rahvuskuuluvus.
- Õigus töötada politseis.
- Õigus saada üldiseks kasutamiseks levitatavat informatsiooni.

IGAÜHE ÕIGUSED	AINULT EESTI VABARIIGI KODANIKE ÕIGUSED

4 p